

OSNOVE PSIHOLOGIJE

doc. dr. Kristijan Musek Lešnik

2. predavanje
9.10.2014

DEFINICIJA IN PREDMET PSIHOLOGIJE

Očetje psihologije

Wundt

James

Pavlov

Freud

Watson

Širše teme predmeta

- Pojmovanja predmeta psihologije
- Psihologija kot znanost
- Cilji in naloge psihologije
- Metode psihologije
  - metode razlaganja
  - metode ocenjevanja
  - metode raziskovanja
- Potek in etika psihološkega dela in raziskovanja
- Področja psihologije

S ČIM OPREDELIMO
NEKO ZNANOST?

PREDMET

CILJI IN NALOGE

METODE

Uvod: Aristotel

- Aristotel o duševnosti
- *"Če smatramo znanje in razumevanje za stvari, ki sta lepi in vredni in če naj med različnimi področji znanja vrednotimo katero više od drugega, najsi bo to zaradi njegove temeljne forme, najsi zaradi velike vrednosti ali pa čudovite narave predmeta tega znanja, tedaj lahko iz vseh teh razlogov upravičeno postavimo na prvo mesto znanstveno raziskovanje duše. Vpogled v bistvo duše ima velik pomen za vsa druga prizadevanja po resnici in kar največji pomen za razkrivanje narave. Kajti v duši lahko vidimo načelo vsega življenja."*
(Aristotel, 1987, str. 3)

Diapozitiv 5

---

m1

ponovno:

duša kot posebno pomemben predmet iskanja resnice

musek; 10.10.2003

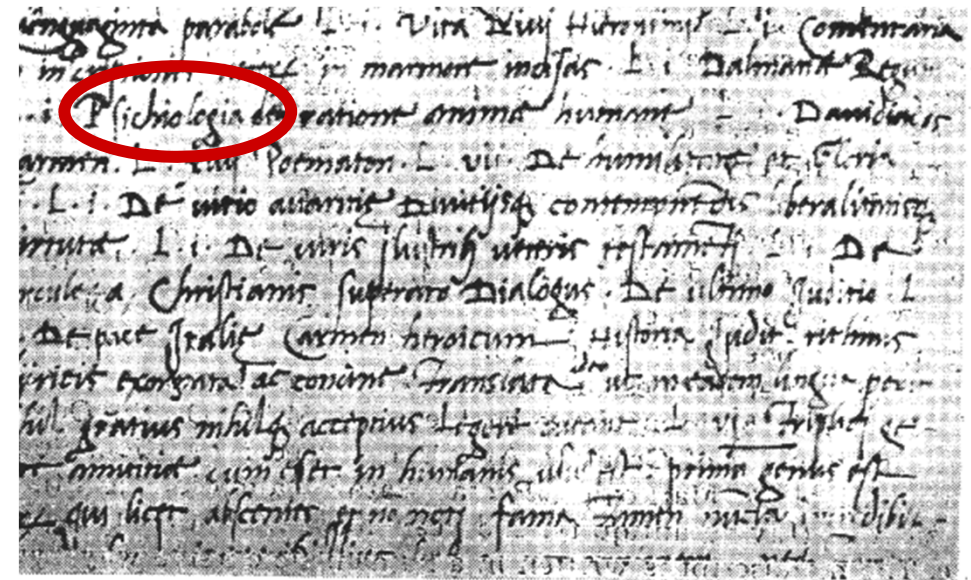
Definicija psihologije

- Izraz “psihologija”
- Prvotna pojmovanja duše in duševnosti
  - Elementarne kulture in prvotni psihofizični dualizem
  - Predznanstvena in filozofska pojmovanja duševnosti
  - Laična pojmovanja duševnost
- Znanstveno pojmovanje duševnosti
- Definicija psihologije

Pomen in uvedba izraza psihologija

- Psihologija = znanost o duši (psykhe + logos)
  - Etimologija: duša ← dihanje, dih (podobno izpeljani psihe, anima, spiritus, atman...)
- Marko Marulić (okrog 1520)
  - Zapis Franja Božičevića - Natalisa
  - Po zaslugi Krstića (1964) in zgodovinarja psihologije Brožka prišlo v zgodovino psihologije
  - Desetletja pozneje se izraz pojavi pri Göcklu (Goclenius, 1590), Casmanu (1594) in Melanchthonu (okrog 1550 v njegovih predavanjih)

with a list of Marulić's works from »Vita Marci Maruli Spalatensis«
ević-Natalis. The work »Psychologia de ratione animae humane
L. f.« is listed in the seventh line.

Zgodnja pojmovanja duševnosti

- Elementarne kulture in prvotni psihofizični dualizem
- Predznanstvena in filozofska pojmovanja duševnosti
  - Spekulativni in metafizični pojmi (brez ali onstran empiričnega preverjanja)
  - Filozofsko obdobje psihologije
- *"Neki starec je štiri dni po sinovi smrti hodil na grob, kjer je gorel ogenj (da bi duša našla pot v deželo mrtvih); smela sem ga spremljati na to počivališče in opazovati, kako je potiskal skozi pravokotno, kot dlan veliko linico lesene grobnice darove za mrtveca, "da po poti ne bi bil lačen". Dajal je v grob nekaj kuhanega riža, malin in račjega mesa. Ker sva tudi zjutraj hodila tam mimo, sem tretjega dne obstala in rekla: "Lej - sin ni prišel po dar. Vse je še tu tako, kot je bilo sinoči." Obstal je, ko da bi bil prirasel ob tla; kar skrepenel je spričo teh besed, ki so bile zanj nezaslišane. Potem je povsobil roke, njegove dlani - tako se mi je zdelo - so izpovedovale pojem "prazno". Molčal je. Zmajeval z glavo. Nazadnje je le izgovoril besede: "Kaj takega lahko reče samo belec. Ni prišel po dar! Zapomni si, ti, ki si konec koncev le dokazala, da spoštuješ naš riž, zapomni si: njegov duh je prišel po duhovno vsebino jedi. Kar vidiš, da tu še leži, je samo lupina. Kar vidiš, da tu leži, je samo oblika. Nevedna si, kako naj bi le vedela... Toda zapomni si."*
Eva Lipps (1962)

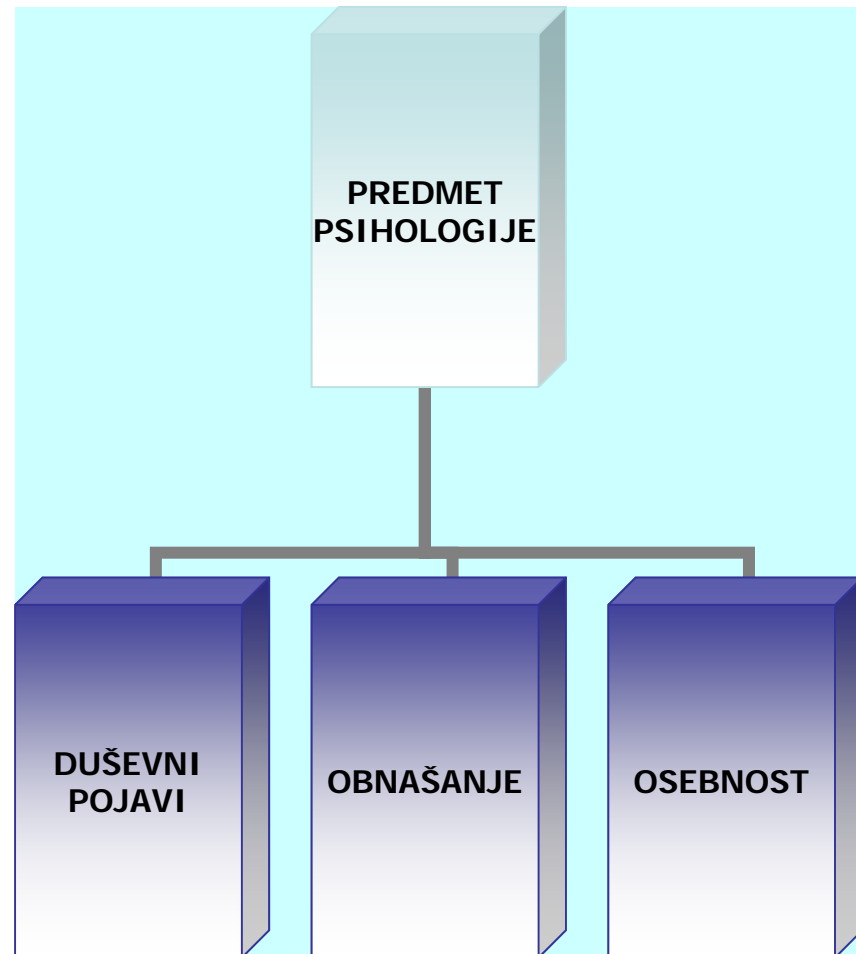
Laična pojmovanja duševnosti

- Laična psihologija (ljudska psihologija, pop-psihologija, psihološka folklor)
- Laične razlage doživljanja in obnašanja
  - Kognitivne sheme, ki jih sprožijo ključne informacije
  - PRIMER: nenavadno in neprilagojeno obnašanje sproži razlagalne sheme (razložimo ga kot posledico opitosti, duševne bolezni, čara, obsedenosti...)
- Gradi na tradiciji in razširjenih prepričanjih
- Vnaša tudi nova pojmovanja, vendar z zamikom
  - PRIMER: Freudove teorije so postale del psihološke folklore, medtem ko jih je znanstvena psihologija že opustila

Znanstvena definicija psihologije

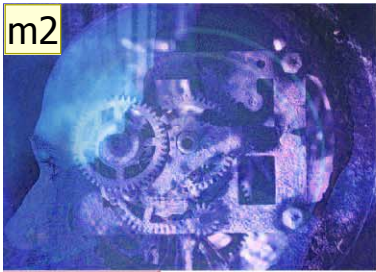
- Znanstveno pojmovanje duševnosti
  - Logično neprotislovno in enoznačno (brez notranjih protislovij in metafor)
  - Empirično (izkustveno): nanašati se mora na pojave, ki so izkustveno preverljivi in jih je mogoče znanstveno raziskovati (ne npr. na metafizične pojave)
- Psihologija je znanost o duševnih pojavih, obnašanju in osebnosti

Posebnost psihologije: introspekcija

- Introspekcija in ekstraspekcija
- Introspektivno opazovanje je značilnost in posebnost psihologije
- Duševni pojavi so le introspektivno dostopni
- “Zunanje” in “notranje” izkustvo
  - Zakaj narekovaj: naše izkustvo je namreč VEDNO notranje
  - Vendar sta dve vrsti tega izkustva:
    - Ena je zaznavno izkustvo, posreduje doživljanje “zunanjega” sveta, predmetov, ima prostorsko razsežnost (zaznani svet /vidni, slušni.../, vključno z našim telesom...)
    - IZKUSTVO, KI GA DOŽIVLJAMO, KOT DA JE “ZUNAJ” NAS
    - Druga je nezaznavno, nepredmetno in neprostorsko izkustvo (pojmi, misli, čustva, želje, težnje...)
    - IZKUSTVO, KI GA DOŽIVLJAMO, KOT DA JE “ZNOTRAJ” NAS

Notranje in zunanje izkustvo

- Duševnost kot predmet proučevanja (do Wundta predvsem predmet filozofske /spekulativne/ psihologije)
- Ekstraspekcija in introspekcija
- Dvojna narava izkustva (?)
  - naše doživljanje kot izhodišče metafizičnih predpostavk (materialni in duhovni svet)
  - prostorsko in neprostorsko izkustvo (zaznavni /vidni, slušni.../ in zgolj nezaznavni lokus izkustva)
- TODA!
- Vse, kar doživljamo (tudi “zunanji” svet), je “znotraj”

Diapozitiv 12

---

m2

dvojna narava izkustva

notranje izkustvo - izhodišče za pojem duševnega, duhovnega (informacijski lokus, nerazsežno, neprostorsko)

"zunanje" izkustvo (v resnici tudi notranje) - izhodišče za pojem materije (zaznavni lokus, dimenzije razsežnosti, prostorsosti, trda, zrnata materija)

ta pojem materije nikakor ne ustreza znanstvenim (npr. fizikalnim in kemijskim) dognanjem o materiji (nič otipljivega, relacije, informacija...)

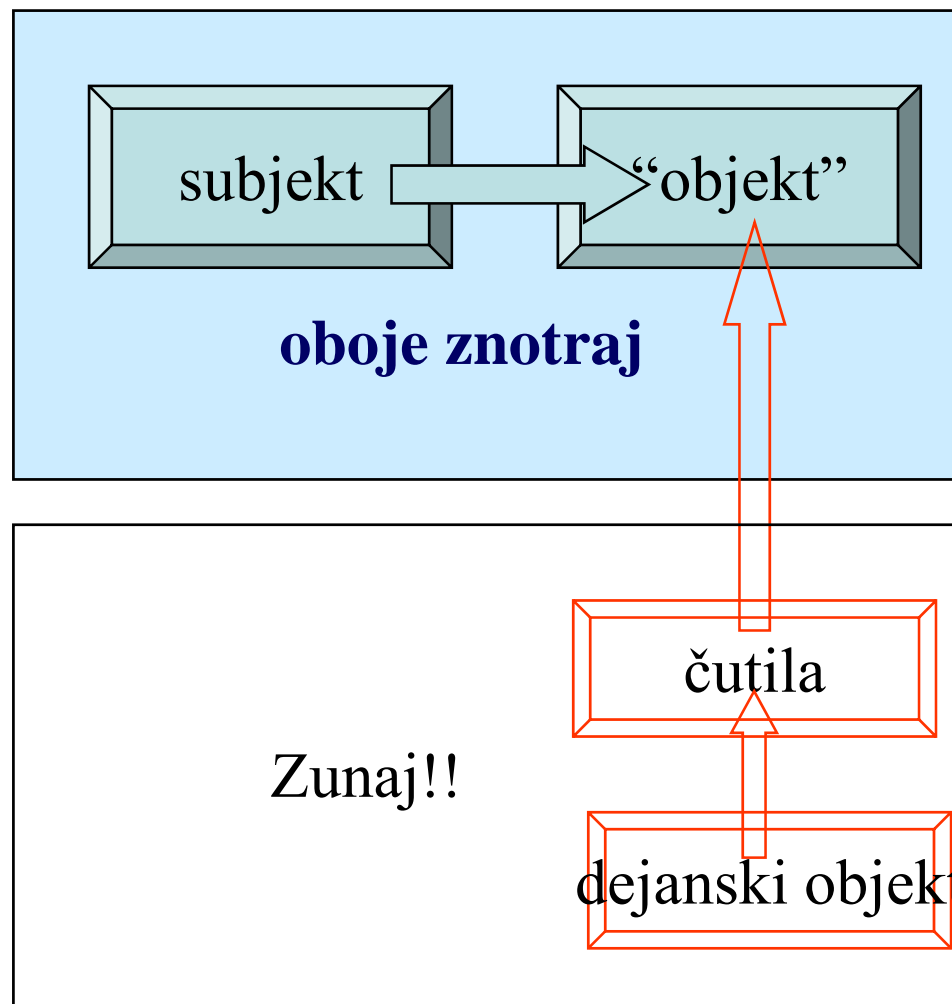
paradoks: kot je nekoč največji idealist Platon naredil materijo za kopijo ideje in jo tako nehote približal materialnemu, je moderna znanost materijo dobesedno dematerializirala, razblinila v nematerialno

musek; 10.10.2003

Introspekcija in ekstraspekcija

- Introspekcija
  - opazovalec – predmet (neposredno)
- Ekstraspekcija
  - opazovalec – predmet1 (podoba predmeta 2, neposredno) – čutila – predmet2 (predpostavljeni dejanski objekt opazovanja)
- Tudi pri ekstraspekciji opažamo samo to, kar je znotraj, dejanskega zunanjega objekta ne moremo zajeti drugače kot preko njegove notranje podobe

Diapozitiv 13

---

m3

Introspekcija je edini možen pristop k opažanju psihičnega, je torej metoda, ki je značilna in edina ustrezna za psihologijo, je neposredna (njen predmet – čustva, mišljenje - je neposredno dan, ni ga potrebno zaznavati preko čutil)

Pri znanostih, ki ne proučujejo duševnosti, ampak materialni svet, je možno čutno opazovanje, ekstraspekcija (ki je posredna, torej prek čutil)

TODA

mar ni tudi ekstraspekcija v bistvu introspekcija?

introspekcija:

opazovalec – predmet (neposredno)

ekstraspekcija:

opazovalec – predmet1 (podoba predmeta 2, neposredno) – čutila – predmet2 (predpostavljeni dejanski objekt opazovanja)

musek; 10.10.2003

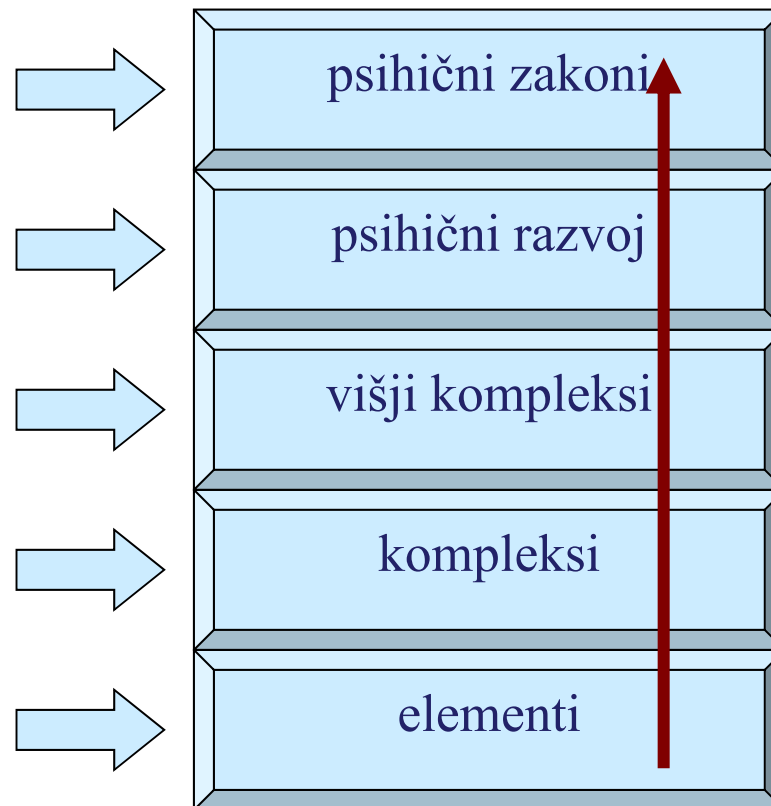
Neposredno izkustvo

- Wilhelm Wundt
- neposredno izkustvo
(zavestno doživljanje,
zavestno izkustvo, zavest)
kot predmet nove,
znanstvene psihologije
- introspektivni eksperiment
kot metoda te psihologije
- raziskovanje strukture
duševnosti (strukturalizem)

“Wundt je utemeljitelj psihologije, zato ker je poročil fiziologijo s filozofijo in njunega otroka naredil samostojnega. K raziskovanju filozofskih vprašanj je prispeval empirične fiziološke metode.” (Leahey, 1987)

Psihična struktura

- strukturalni pogled
  - duševni elementi
  - odnosi med njimi
- višji kompleksi
- sinteza njihovega delovanja (ustvarjalna sinteza)
  - psihični razvoj
  - psihični (vzročni) zakoni
- volja kot vodilni psihični proces (voluntarizem)
  - volja oblikuje izkustvo, je njegov subjektivni izvor
- deskriptivna (intelektualistična) in pojasnjevalna (voluntaristična) psihologija

Prvi psihološki laboratorij, katedra, inštitut

- Wundt in sodelavci, Leipzig, 1879

Zavračanje metafizične psihologije

- Wundt je kot nezadovoljive zavrnil dotlej uveljavljene poglede na psihologijo in na predmet njenega proučevanja.
- Kot je jasno zapisal v uvodnem delu Temeljev psihologije (Wundt, 1896), velja to v prvi vrsti za metafizično psihologijo.
  - Zanja je značilno, da na duševne pojave gleda kot na manifestacijo posebne substance, bodisi duhovne (spiritualistična psihologija), bodisi materialne (materialistična psihologija).
  - Obe varianti metafizične psihologije si sicer nasprotujeta, saj druga drugo negirata, imata pa skupno pomanjkljivost, da duševnih pojavov ne razlagata z njimi samimi, ampak jih izvajata iz nepreverljivih predpostavk in hipotez o naravi ene ali druge metafizične substance.

Cilj, narava in predmet (nove) psihologije

- Cilj nove psihologije je razlaganje duševnega izkustva iz izkustva samega.
- Psihologija je empirična in ne metafizična veda. Njene probleme moramo reševati z empiričnimi metodami in to brez metafizičnih predpostavk.
  - Te so ohranjene tudi v zgodnji obliki empirične psihologije, ki deli izkustvo na „zunanje“ (povezano s čuti) in „notranje“ ali čisto izkustvo. Ta oblika empirične psihologije napačno sodi, da gre za bistveno različni izkustvi, ki terjata povsem drugačen metodični pristop. Notranje izkustvo naj bi bilo dostopno le s „čisto introspekcijo“, medtem ko je zunanje izkustvo možno raziskovati denimo na fiziološki način.
- Temu nasproti postavlja Wundt za predmet nove psihologije neposredno izkustvo. Izkustvo je namreč nedeljeno, je eno samo, ne glede na to, da so njegove kvalitete različne (občutki in zaznave, predstave, čustva, misli, volja). Delitev na zunanje in notranje izkustvo pomeni le dva različna pogleda na isto izkustvo. Psihologija je torej **znanost o neposrednem izkustvu**.

Metoda (nove) psihologije

- Kot empirična veda mora psihologija usvojiti empirično metodo, biti mora eksperimentalna znanost, tako kot so to tudi druge empirične znanosti (vzporednice z naravoslovjem).
  - Zato ne pride v poštev „čista“ introspekcija, zazrta le v notranje izkustvo, temveč introspektivno opazovanje z možnostjo eksperimentalne manipulacije.
- Psihologija je potemtakem eksperimentalna znanost, njena metoda pa je introspektivni eksperiment.

ENA KOMPLICIRANA VAJA

